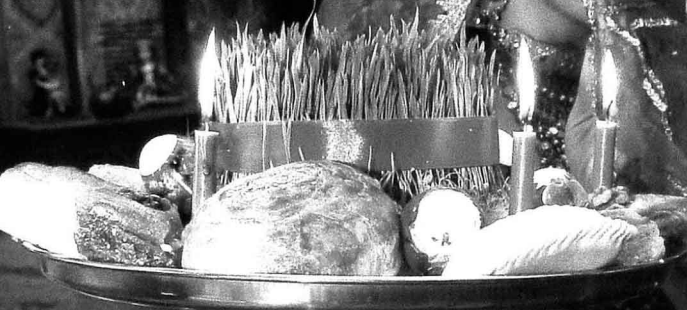

Azerbaycan Respublikası Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi

Mədəniyyət

3*2013

HƏYAT

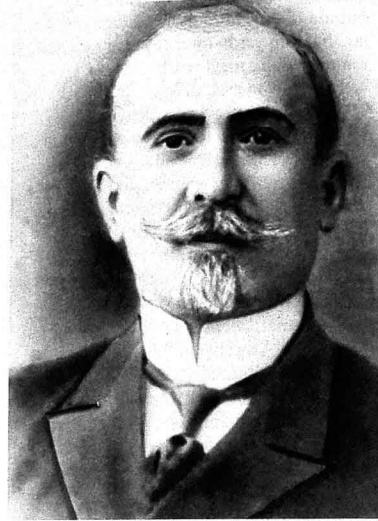

*Bayramınız
mübarək!*

Firidun bəy Köçərli

İlk folklor antologiyasının banisi

Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı və pedaqoji fikir tarixində məşhur alim, tənqidçi və pedaqoq kimi dəyərləndirilən Firidun bəy Köçərli tərəqqipərvər elm və ədəbiyyat xadimləri sırasında xüsusi yer tutan şəxsiyyətlərdən və sevimli adiblərimizdən biridir. Onu böyükü, kiçikli hamı sevir.

Mütəxəssislər də təsdiqlədikləri kimi, folklorşünaslığın yaranması, şifahi xalq ədəbiyyatının toplanması, sistemləşdirilib nəşr edilməsində Firidun bəy Köçərlinin böyük xidmətləri olmuşdur. Bu şəxs ədəbiyyat tariximizi yazmaqla bütün keçmişimizi diriltirdi, şairlərimizin ülvə ruhlarını canlandırdı.

F.Köçərli Azərbaycanın tanınmış ədəbiyyatşünası, pedaqoq və publisistidir. O, ədəbi dilimizin sağlığı uğrunda daim mübarizə aparmışdır. Uşaqlar üçün yazdığı "Balalara hədiyyə" kitabı Azərbaycanın ən dəyərli sərəfərlərindəndir.

F.Köçərli 1863-cü il yanvarın 26-da Şuşa şəhərində anadan olmuşdur. Tarixi hadisələr və gözəl ənənələrlə zəngin, səfəli bu şəhərdə Firidun bəy Köçərlinin doğulduğu illərdə müəyyən bir oyanma və canlanma özünü göstərirdi.

F.Köçərli burada Mirzə Kərim Münşizadənin ibtidai məktəbini bitirdikdən sonra atasının arzusu ilə rus məktəbində oxumuş. Qorı Müəllimlər Seminariyasında təhsilini davam etdirmişdir. Seminariyanı 22 yaşında əla əlaqla bitirən Köçərli İrəvan gimnaziyasına müəllim göndərilmişdir.

Azərbaycanlı balalara hüsnxətt qaydalarınca yazmağı öyrədən gənc müəllim həm də dünya ədəbiyyatından nümunələri tərcümə etmiş, ədəbiyyatımızın ayrı-ayrı problemləri mövzusunda bir çox məqalələr yazmışdır.

Qeyd edim ki, F.Köçərliyin təşəbbüsü ilə seminariyanın Azərbaycan şöbəsi ölkəmizə - Qazax şəhərinə köçürülmüşdür. O, burada açılmış Qazax Müəllimlər Seminariyasının müdiri vəzifəsində işləmişdir.

Firidun bəy Köçərli Azərbaycan folklorşünaslığında xüsusi xidmətləri olan şəxsiyyətlərdəndir. Bu sahədə Köçərlinin özünəməxsus yeri vardır. Firidun bəy Köçərli "bizim fəzil və həkim bir şairimiz" adlandırdığı Nizaminin əsərlərini azərbaycancaya "açıq dildə tərcümə edib, milli ədəbiyyatımızı dövlətləndirməyi" "fars dilini yaxşı bilən" şairlərimizin baş vəzifələrindən biri" hesab edirdi. Firidun bəy Köçərli Azərbaycan ədəbiyyatının öz təcrübəsinə, onun zəngin ənənələrinə istinad edərək realizm nəzəriyyəsinə daha da inkişaf etdirirdi.

O, ədəbi-ictimai fəaliyyətə İrəvan gimnaziyasında çalışdığı illərdən başlamış, ilk məqalələri bu dövrdə işıq üzü görmüşdür. Həmin illərdə Firidun bəy Köçərli "Azərbaycan tatarlarının ədəbiyyatı" adlı ilk iri həcmli əsərini qələmə almışdır.

Zaqafqaziya müəllimlər seminariyasında işlədiyi illərdə "Azərbaycan türk ədəbiyyatı" əsərini bitirmişdir. Lakin bu əsər sovet hakimiyyəti illərində Bakıda "Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi materialları" (iki cildə) adı ilə nəşr edilmişdir.

Burada XVIII-XIX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının ilk geniş elmi şərhini verilmişdir. Əfsuslar olsun ki, əsərin XX əsr ədəbiyyatından bəhs edən hissəsi itmişdir.

Zaqafqaziyanın dövrü mətbuatında onun rus, gürcü və Azərbaycan klassik yazıçıları haqqında sayısız-hesabsız ədəbi oçerkləri, məqalələri çap olunmuşdur. Firidun bəy Köçərli burada ictimai haqsızlığa, dini fanatizmə, cəhalətə qarşı çıxmış, maarif, mədəniyyət, tarix, iqtisadiyyat və pedaqogika problemlərinə toxunmuşdur. "Balalara hədiyyə", "Seçilmiş əsərləri", "Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi materialları" kütləvi tirajla nəşr olunmuşdur. O, "Təlimi-Sokrat" kitabını, klassik rus və gürcü ədəbiyyatından nümunələri Azərbaycan dilinə, M.F.Axundzadənin "Aldanmış kəvəkib" povestini rus dilinə tərcümə etmişdir. Firidun bəy Köçərli tarixçi olduğu qədər ədəbiyyatın müasir inkişafı məsələləri ilə də məşğul olan istedadlı bir tənqidçi idi. Müasir ədəbiyyatın ideya, mövzu, bədii sənətkarlıq, dil və s. məsələləri onu daim maraqlandırır.

Firidun bəy Köçərli yazırdı: "İndiki dövrdə xalq üçün gözəl nəsihətlər, hikmətamiz hekayələr, vətənə məhəbbət, millətə xidmət, dostluqda sədaqət, əhdə vəfa etmək, müqəddəs hissələr haqqında əsərlər yaratmaq lazımdır". F.Köçərli təkcə Azərbaycan ədəbiyyatının tənqidçi ilə kifayətlənməyib, əsərlərində Şərq, Qərbi, Avropa, rus, gürcü və s. ədəbiyyatların klassikləri haqqında da elmi mülahizələr yürütmüş, ədəbi oxu kitablarının da çarına çalışmışdır.

Şifahi xalq ədəbiyyatının növ və janr zənginliyini aşkarlayan görkəmli ədəbiyyatşünas alim qeyd edib ki, keçmişdə şən və qüvvət sahibi olan türk millətinin öz məişətinə, ayn və adətində dair yaratdığı nağıl və hekayələr, gözəl mənşülər, hikmətamiz məsəllər, atalar sözləri, nazik mənalı müəmmə və tapmacalar, körpələrin qəlbini açan düzgülər və yaşıllıqlar, heyvanat qisminə məxsus sayacı sözləri unudulmaqdadır. Böyük maarifpərvər bu unudulmaq təhlükəsini duyaraq folklorumuzu toplamağa başlamışdır.

Firidun bəy Köçərli Sovet hakimiyyətinin ilk aylarında repressiyaya məruz qalmışdır. 1920-ci il iyunun 2-də Gəncədə həbs olunmuş, həmin ayın 21-də güllələnmişdir.

Firidun bəy Köçərli gənc nəslə düzgün tərbiyə etmək, onda vətənə, xalqa, ana dilinə məhəbbət duyğularını oymatmaq üçün uşaqları hələ kiçik yaşlarından şifahi ədəbiyyat nümunələri ilə tanış etməyi ilkin tərbiyə üsullarından sayır və bunu valideynlərə məsləhət görürdü.

Həç təsadüf deyil ki, o, çap etdirdiyi şifa-

hi xalq ədəbiyyatı nümunələri kitabına bu baxımdan çox mənalı olan "Balalara hədiyyə" adı vermişdir.

Bu kitab 1908-ci ildə işıq üzü görür və minlərlə oxucular tərəfindən rəğbətə qarşılanır. "Balalara hədiyyə" haqqında Əli Sultanov yazırdı ki, "Bu kitabdan vətən qoxusu, dağların ətəri, köçərlərin tüstüsü gəlir". Kazımogluya görə, bu kitabdakı nağıl və hekayələr, azərbaycanlıların atababdan qalma düzgü və tapmacaları, misal və nəğmələri bizi keçmişimizlə əşinə edir, bizi kəndimizə tanıdır və keçmişimizə qarşı bizdə milli bir duyğu oyandırır".

"Balalara hədiyyə" kitabı Azərbaycan folklorunun ilk antologiyası idi. Bu kitab indi də uşaqlar üçün maraqlıdır, əzizdir. "Balalara hədiyyə" uşaqların fikrini aydınlaşdırır, xəyalını qanadlandırır, uşaqlara həyat və təbiət haqqında məlumat verən qiymətli inci xəzinəsidir. F.Köçərliyin yaratdığı əsərlərə həmişə ehtiyac vardır.

Qeyd edim ki, 1965-ci il yanvarın 1-dən Mədəniyyət Nazirliyinin qərarı ilə kitabxanamız Firidun bəy Köçərlinin adını daşıyır. F.Köçərli adına uşaq kitabxanası olaraq bu sahədə üzərimizə çox mühüm vəzifələr düşür. Bizim ən ümdə vəzifəmiz böyük adibimizi oxucularımıza tanımaq, onun dəyərli əsərlərini onlara sevdirməkdir. Çünki ulu öndər Heydər Əliyevin söylədiyi kimi kitabxana məbədgahdır, hər bir ziyalının yolu bu məbədgahdan keçir. Balacaları vətənpərvərlik, humanizm, düşmənə nifrət, beynəlmillətlik ruhunda tərbiyə etmək üçün biz kitabxanacılar çox çalışmalıyıq. Biz inanırıq ki, illər ötsə

Ailə üzvləri ilə

İrəvan şəhəri,
1891-ci il

də, hər dəfə uşaq ədəbiyyatından söz düşəndə kiçiklərin də, böyüklərin də sevimlisi F.Köçərli hörmətlə anılacaq, yada düşəcək.

Azərbaycan ədəbiyyatının qüdrətli ədəbiyyatşünası, folklor tədqiqatçısı, sevimli pedaqoqumuz Firidun bəy Köçərliyə anadan olmasının 150 illik yubileyi münasibətilə respublikanın bütün mədəniyyət müəssisələrində, eyni zamanda kitabxanalarda möhtəşəm tədbirlərin keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Yubilyarın adı daşayan kitabxanamız yubileyə əlaqədar "Köçərli lektoriyası həftəsi" keçirəcəkdir.

"Köçərli lektoriyası həftəsi" ərzində yuxarı yaş qrup oxucular sevimli pedaqoqumuz Firidun bəy Köçərli haqqında maraqlı məruzələr hazırlayacaqlar. Ən yaxşı hazırlanmış məruzə müdiriyyət tərəfindən qiymətləndiriləcəkdir.

"Köçərli lektoriyası həftəsi"nin I gününü bala oxucularımıza həsr edəcəyik. Tədbirin birinci hissəsində yuxarı yaş qrup oxucular F.Köçərli haqqında hazırladıqları məruzələri ilə çıxış edə-

cəklər. Ən yaxşı məruzə qeyd etdiyim kimi, kitabxana rəhbərliyi tərəfindən mükafatlandırılacaq. Həmin gün F.Köçərliyə "Balalara hədiyyə" kitabında olan "Qarı və buz", "Pispişə xanım və Siçan bəy" nağılları və "Eşşək və Dəvə", "Darı və buğda" təmsilləri əsasında hazırlanmış ucadan oxu, səhəçiklər təqdim olunacaq. II günü "Balalara hədiyyə" kitabında verilmiş "Vur nağara, çıx qırağa", "Güdü-güdü" və "Düzgü" oyunları oxucular arasında təşkil olunacaq.

III günü yubilyarla bağlı sual-cavab, test sorğuları keçiriləcək. Sorğuda fərqlənən oxucular mükafatlandırılacaq. IV gün rəsm və şeir müsabiqəsi keçiriləcək. Ən yaxşı rəsm əsəri və şeir müsabiqəsinin qalibi müəyyənləşdiriləcək və onlara hədiyyələr təqdim olunacaq. Müsabiqənin sonunda nəğmələr səslənəcək. V gün isə yubilyara həsr olunmuş "Balalara hədiyyə" adlı ədəbi-bədii gecə ilə "Köçərli lektoriyası həftəsi" nə yekun vurulacaq. Ədəbi-bədii gecədə F.Köçərliyə bəhs olunan "Höküm icra olunmuş" sənədli filmi nümayiş olunacaq. Qeyd edim ki, "F.Köçərli həftəsi"nin hər bir günündə qonaqlar və oxucular tədbirdən sonra yubilyara həsr olunmuş sərgiyə baxmağa və kitabxanaya ekskursiyaya dəvət olunacaqlar.

Əziz oxucular və kitabsevərlər! Hər birinizi "F.Köçərli lektoriyası həftəsi" nə dəvət edirik. Tədbirimiz çox möhtəşəm keçəcəkdir. Fərqlənmək, bilik və dünyagörüşünüzü artırmaq istəyirsinizsə F.Köçərliyə adına Respublika Uşaq Kitabxanasına gələ bilərsiniz. Tədbirlər haqqında məlumatı saytımdan ala bilərsiniz (www/clb.az). Yolunuzu gözləyirik!

**● Ruhியə MƏMMƏDLİ,
F.Köçərliyə adına
Respublika Uşaq Kitabxanasının
elmi-metodika şöbəsinin
baş kitabxanacısı**

Ədəbiyyat

1. Mir Cəlil, F.Hüseynov. XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı. B. "Maarif" - 1982.
2. B.Nəbiyev. Firidun bəy Köçərli. B. "Gənclik" - 1984.
3. B.Nəbiyev. Görkəmli tənqidçi və ədəbiyyatşünas (F.Köçərliyə həyat və yaradıcılığı). B. Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası Nəşriyyatı - 1963.
4. Ş.Nəzirlı. Qoridən gələn qatar. B. "Şərq-Qərb" - 2011.
5. K.Talıbzadə. Seçilmiş əsərləri. II cild. B. "Azərneşr" - 1994.
6. K.Talıbzadə. XX əsr Azərbaycan ədəbi tənqidi. B. Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyası Nəşriyyatı - 1966.